

CPTED: vormen, oorsprong en organisatie

Door Paul van Soomeren, 13 februari 2007

CPTED - Crime Prevention Through Environmental Design; men spreekt de afkorting uit als SEP-TED - is een model voor de aanpak van onveiligheid die gebaseerd is op de gelegenheidstheorie. Kort samengevat gaat men er bij CPTED van uit dat criminaliteit en onveiligheid bestreden kan worden via omgevingsgerichte maatregelen. In aanvang werd daarbij vooral gesproken over de fysieke omgeving, maar later kwam er meer aandacht voor de sociale omgeving als de andere kant van dezelfde medaille.

USA en UK

Terwijl men in Noord-Amerika spreekt men van 'Crime Prevention Through Environmental Design' (CPTED), heet het in Engeland de 'Situational Approach', 'Designing Out Crime' (DOC) of 'Design Against Crime' (DAC).

Nederland

Een vergelijkbare term is niet te vinden in Nederland. 'Criminaliteit en Gebouwde omgeving' noemde het ministerie van VROM het in een boekwerk dat zij in 1987 uitbrachten. Niet lang daarna raakte Nederland via het Politiekeurmerk Veilig Wonen® en de Veiligheidseffectrapportage (VER) vertrouwd met de mogelijkheden die stedenbouwers en architecten hebben om woningen en woonwijken veiliger te maken tegen inbraak, vandalisme, geweld, brandstichting, diefstal en onveiligheidsgevoelens van bewoners.

Europa

CEN:

In 1996 startte CEN (de Europese Koepelorganisatie voor Normalisatie) met de ontwikkeling van een set CPTED-normen in Europees verband. Nederland had indertijd op dit gebied een voorsprong, vergeleken met andere Europese landen, omdat er veel kennis beschikbaar was over 'gebouwde omgeving en criminaliteit'. Dit onderwerp was immers al in het Kabinetsplan 'Samenleving en criminaliteit' (1985) als een van de speerpunten aangemerkt op rijksniveau. Volgens het Ministerie van Binnenlandse Zaken mocht Nederland dus niet ontbreken als er op Europees niveau gewerkt ging worden aan een norm op dit terrein. Als initiatiefnemer organiseerde Denemarken in 1996 een eerste bijeenkomst waarbij Technical Committee 325 werd opgericht. Het doel van TC 325 was "The preparation of European standards on urban planning and building design to provide methods of assessment and performance requirements for the prevention of crime in residential areas at new and existing housing, including local activities in order to ensure safety and comfort and to minimise fear of violence". In normaal Nederlands: het maken van een Europese norm over de bijdrage van stedenbouw, planologie en gebouw ontwerp aan de vermindering van criminaliteit en onveiligheidsgevoelens. De norm kwam er (ENV 14383-2) en werd gevolgd door een reeks andere Europese standaarden onder andere op het terrein van terminologie, woningen, winkels en kantoren. Thans wordt gewerkt aan normen over veilige scholen en openbaar vervoer.

EU:

De EU ministers van Justitie en Binnenlandse Zaken concludeerden in 2001 dat "Crime Prevention through Environmental Design, or Designing out Crime (CPTED/DOC), has proven to be a useful, effective, very concrete and feasible strategy to prevent crime and feelings of insecurity, integrated in a multidisciplinary approach. Best practices regarding CPTED/DOC should be collected, evaluated and made accessible for stakeholders. This process should utilise a common framework of concepts and processes, and transferable principles should be identified".

CPTED is dus wereldwijd, in Europa en in Nederland een stevig geworteld begrip, al lijkt Nederland de laatste decennia iets meer aandacht te besteden aan repressieve aanpakken (boeven vangen, justitiële aanpak).

Maar recent is met de aandacht voor stedelijke vernieuwing en de aanpak van achterstandwijken de aandacht voor CPTED ook weer terug. Misschien mede omdat de politie opnieuw interesse heeft voor andere aanpakken van criminaliteit en onveiligheid ('Tegenhouden'). Daarbij wordt ook het ontwerp van veel gestolen producten (van auto, via lap top tot telefoon) in de beschouwing betrokken. Net zoals in de ARBO-wet de werkgever verantwoordelijkheid krijgt voor de veiligheid van de werknemer, wijst de politie op de verantwoordelijkheid van de ontwerper van een product.

CPTED van stoel tot stad dus!

Oorsprong

Drie stromen - één theorie

De term CPTED ontstaat als in 1971 C. Ray Jeffery zijn gelijknamige boek publiceert. Jeffery staat in zijn boek een zeer brede aanpak van criminaliteitspreventie voor waarbij het een onderscheid maakt naar 'technopreventie', 'stedenbouwkundig/planologisch en architectonisch ontwerp', 'omgeving en gedrag' en tenslotte 'burgerparticipatie'.

Rond dezelfde tijd publiceert de architect Oscar Newman zijn boek *Defensible Space*. In zijn werk staan begrippen als territorialiteit, zichtbaarheid en toegankelijkheid centraal. Newman ontleend veel van zijn ideeën aan het werk van Jane Jacobs (*The dead and life of great American cities*, 1961). Hij richt zijn pijlen vooral op de grote hoogbouwcomplexen waar misdaad welig tiert.

De derde stroom ontspringt rond dezelfde tijd in het Engelse ministerie van Binnenlandse zaken (Home Office) en wordt heet Situational Approach. Grote voorman is hier Ronald Clarke die later professor wordt in Newark (USA) en de voorvrouw is Pat Mayhew. De Situationele Aanpak richt zich op specifieke typen criminaliteit en probeert daarbij met gerichte maatregelen de gelegenheid voor die vormen van criminaliteit in een specifieke situatie en context aan te pakken.

Grappig is dat alle drie de stromen een stevige Dutch Connection kennen. Jeffery werkt enige tijd bij het onderzoeksinstituut van het Nederlandse Ministerie van Justitie (WODC), Newman is getrouwd met een Nederlandse vrouw en werkt soms ook in Nederland (o.a. in de Bijlmermeer) en midden jaren 70 zijn er veel contacten tussen Nederlandse ambtenaren van Justitie/Binnenlandse Zaken en het Engelse Home Office.

CPTED: wereldwijd, continentaal, nationaal en regionaal

Begrippen als 'Crime Prevention Through Environmental Design' (CPTED) en 'Designing out Crime' (DOC) zijn bepaald geen eendagsvliegers. Wereldwijd bestaat er ondertussen een netwerk van praktijkmensen, onderzoekers en beleidspersonen die op dit terrein actief zijn en die zich goed georganiseerd hebben.

Wereldwijd

Ten eerste is er wereldwijd de ICA: de International CPTED Association. Deze organisatie met haar hoofdkantoor in Calgary Canada (www.cpted.net) kan gezien worden als de wereldwijde paraplu waaronder diverse continentale of nationale organisaties een plek vinden.

Continentaal

Ten tweede zijn er in diverse continenten samenwerkingsverbanden die op dat niveau vergelijkbaar werk doen als de ICA. Zo bestaat er voor Azië, Australië + Nieuw Zeeland en Oceanië het Asian/Pacific chapter van de ICA (www.apc.cpted.org/home.htm). In Zuid Amerika bestaat als chapter CPTED Latino America (www.cpted.cl).

Omdat de hele ontwikkeling ooit in Noord Amerika (Canada en USA) is gestart bestaat er daar vreemd genoeg nog geen eigen samenwerkingsverband (dit gebeurt thans nog via de ICA), maar men overweegt om ook hier een eigen continentaal 'chapter' (afdeling) op te richten. Wel zijn er regionale chapters zoals bijvoorbeeld in Ontario (www.cptedontario.ca/) en Florida (www.flcpted.org).

In Europa was er allereerst een Engelse afdeling: DOCA, oftewel de Designing Out Crime Association (www.doca.org.uk).

Voor de rest van Europa werd niet lang daarna de European Designing Out Crime Association (E-DOCA; www.e-doca.eu) opgericht. Ongeveer gelijktijdig startte men in Nederland de Stichting Veilig Ontwerp en Beheer. De gedachte is dat te zijner tijd andere Europese landen elk hun eigen verenigingen en stichtingen op dit terrein kunnen oprichten. Voor landen waar dat nog niet het geval is behartigt de SVOB voorlopig de E-DOCA-zaken.

Nationaal

Naast DOCA in de UK is de Nederlandse SVOB dus een voorbeeld van een nationale organisatie. Via de samenwerking regionaal-nationaal-continentaal-wereldwijd heeft men enerzijds het voordeel van de wereldwijde schaal en anderzijds ook het voordeel van de nationale flexibiliteit en betrokkenheid. Elk land kan generieke concepten als CPTED en DOC weer iets anders invullen. Zo legt men in Nederland opvallend veel nadruk op een integrale aanpak: veel partijen/actoren en veel onderwerpen; dus ook bijvoorbeeld brand, rampen e.d. In deze situaties krijgt CPTED meer betekenis als Crisis Prevention Through Environmental Design.

Informatie

Stichting Veilig Ontwerp en Beheer (SVOB)

Dutch chapter International CPTED Association (ICA)

Nederlandse afdeling European Designing Out Crime Association (e-doca)

www.e-doca.net

Van Diemenstraat 374

1013 CR Amsterdam

Tel: (020)6257537